

Mykhalyk L. P., teacher, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), KuchL@i.ua

Experience of the most effective educational systems in building educational strategies of self-development and personal fulfillment for Ukraine

In the article the author analyzes the main contradictions and deficiencies in the modern Ukrainian education. Highlights the main obstacles to the establishment of national educational space as an medium to promote personal self-development and self-realization of each of its subject.

After examining the educational experience of the most effective educational systems of leading European country and all over the world countries, such as Finland, Germany, France, USA, Japan, and their advantages over the Ukrainian education in the aspect of the involvement progressive experience in our reality, the author singles out the main achievements of foreign colleagues and teachers that can be effectively used by educators in producing educational strategies for personal self-fulfillment and students. The author highlighted necessity of learning the European experience in providing schools and universities as a high level of autonomy in the administrative terms and the possibility to create and introduce a unique training programs and plans. The author argues that the high professional competence of pedagogical staff help them more actively and more successful introduce innovative and humanistic technologies of studies, based on which will be construct communicative education space that will promoting the space for personal self-development and self-realization. The article defined effective psychological and pedagogical support of learning and education, as one of the achievements of European and American education system, that will allows maximally optimize the potency of students to self-development and self-realization. The article substantiates the need for the involvement of progressive international experience in the sphere constructing, development and creation of variety of the continuous life-long education. After all, the achievements of foreign educational systems won't be automatically take over the country, but also must be effectively connect with their own national traditions of education and upbringing.

That is why in Ukraine is still much to be done to make national education has become an effective factor in self-development and personal fulfillment. Movement in this direction must be combined with progressive experience of other countries with their own humanistic traditions of training and education.

Keywords: personality, self-development, self-fulfillment, education, training, studying, upbringing, and educational strategies.

Mykhalyk L. P., преподаватель, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), KuchL@i.ua

Опыт наиболее эффективных систем образования в выстраивании учебно-воспитательных стратегий саморазвития и самореализации личности для Украины

Автором проанализированы основные противоречия и недостатки в системе современного украинского образования, выделены основные препятствия на пути становления национального педагогического пространства как среды полноценного содействия личностному саморазвитию и самореализации каждого его субъекта.

Изучив педагогический опыт наиболее эффективных систем образования ведущих стран Европы и мира (Финляндии, Германии, Франции, США, Японии), их преимуществ перед украинским образованием в аспекте привлечения прогрессивного опыта в наших реалиях, автор выделяет основные достижения зарубежных коллег-педагогов, которые могут эффективно быть использованы педагогами в выстраивании учебно-воспитательных стратегий личностного саморазвития и самореализации учащихся и студентов. Подчеркнута необходимость изучения опыта европейских стран в предоставлении школам и университетам высокого уровня автономии как в управленческом измерении, так и в возможности самостоятельно создавать и внедрять уникальные учебные программы и планы. Автор утверждает, что высокая профессиональная компетентность педагогических кадров поможет им активнее и успешнее внедрять инновационно-гуманистические технологии обучения, на основе которых можно выстраивать коммуникативное образовательное пространство, которое будет средой максимального содействия личностному саморазвитию и самореализации. В статье определяется, как одно из достижений европейской и американской системы образования, эффективное психолого-педагогическое сопровождение процесса обучения и воспитания, что позволяет максимально оптимизировать потенциал учащихся к саморазвитию и самореализации. Обосновывается необходимость привлечения прогрессивного мирового опыта в сфере выстраивания, развития и разнообразия системы непрерывного образования на протяжении жизни.

В конце концов, необходимо не просто автоматически перенять те или иные достижения зарубежных образовательных систем, но и эффективно совместить их с собственными национальными традициями обучения и воспитания. Таким образом, Украине еще многое предстоит сделать для того, чтобы отечественное образование стало эффективным фактором саморазвития и самореализации личности. Движение в этом направлении должно осуществляться в сочетании прогрессивного опыта других стран с собственными гуманистическими традициями обучения и воспитания.

Ключевые слова: личность, саморазвитие, самореализация, образование, обучение, воспитание, учебно-воспитательные стратегии.

УДК 130.122:37.013

Середня В. Г.,
здобувач кафедри філософії освіти,
Дніпропетровський обласний інститут
підсудипломної педагогічної освіти
(Україна, Дніпропетровськ), yu_h@inbox.ru

ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ДУХОВНОСТІ ЯК ОСНОВИ ЛЮДИНОВИМІРНОГО ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ ПОСТНЕКЛАСИЧНОЇ ОСВІТИ

Розглянуті проблеми становлення нової системи цінностей та цілепокладання постнекласичної освіти, виходячи з домінування принципу пріоритетності духовного розвитку людини. На основі використання системної та синергетичної методології, поєднання підходів філософії освіти та теорії педагогіки розкрито малодосліджений аспект проблеми, пов'язаний з цілеспрямованим впливом суспільства на освітнє середовище з метою його трансформації на основі принципу людиновимірності. Показано, що вказаний принцип носить загальнометодологічний характер для формування цілей постнекласичної освіти. Обґрунтовано пріоритетність ноосферної проблематики у системі освітнього цілепокладання.

Ключові слова: філософія освіти, постнекласична освіта, духовність, цілепокладання в освіті, цінності, розвиток, особистість.

Оскільки постнекласичні настанови на рівні теорії та методології орієнтують на максимізацію ролі суб'єкта в діяльності та процесі пізнання, при дослідженні освітньої царини найбільшого значення набувають ціннісні характеристики буття. У межах постнекласичної освіти духовність характеризується перш за все у контексті процесу становлення ноосферного суспільства та адекватної йому особистості. Відповідно особистість у процесі власного розвитку і духовного становлення у єдності з процесом взаємодії з духовно-енергетичними силами суспільства виступає як основний об'єкт постнекласичних досліджень освітньої сфери. При цьому у центрі уваги знаходиться самоутвердження людини у власному бутті, а освіта виступає як спосіб знаходження людиною у процесі становлення та самобудування власної суб'єктної цілісності, яка виступає одним з найбільш важливих атрибутів постнекласичної реальності загалом.

На сьогодні модель людиновідповідної освіти у межах постнекласичної методології вже добре розроблена, у її межах на основі пріоритетності духовної суті людини визначається зміст таких фундаментальних концептів як місія освіти та її суб'єктів, освітнє цілепокладання, фундаментальний освітній об'єкт та суб'єкт, освітній простір та середовище, індивідуальна освітня траєкторія тощо. Освітній процес постнекласичного зразка орієнтується на максимізацію саме людського, індивідуального, персонального, неповторного у контексті їх взаємозалежностей з загальнолюдським. У тому чи іншому сенсі ідеї людиновимірної освіти розробляються в роботах В. В. Краєвського, Ш. А. Амонашвілі, Е. В. Бондаревської, В. В. Серікова, В. І. Слободчикова, Н. М. Боритка та інших педагогів та філософів, спрямованих на обґрунтування освіти, що забезпечує самореалізацію людини як духовної істоти. Місія постнекласичної освіти в межах моделі людиновимірності ґрунтується на реалізації таких завдань як обґрунтування можливостей та умов самоактуалізації кожної людини; розкриття та використання її духовного потенціалу у межах індивідуальної траєкторії освітнього розвитку; узгодження сенсів, цілей, змісту освіти з внутрішньо детермінованим духовним призначенням кожної людини тощо.

Людиновимірна освіта на відміну від людино-орієнтованої чи людино-центрованої освіти проявляється у її відповідності образу людини як духовної істоти, а не у використанні образу людини для визначення об'єкта

освітнього впливу. Як вказують дослідники проблеми, «сьогодні ми є свідками утвердження якісно нової системи цінностей. У постнекласичній культурі формуються принципово інші соціально–духовні орієнтації людини. Проблема полягає в тому, щоб позначити й усвідомити ціннісну матрицю постнекласичної культури, вичленувати цінності, які були б розмірні людині й відповідали повноті присутності гуманітарної свідомості в сьогодишній реальності» [1, с. 3–4].

Дієвість постнекласичного філософсько–освітнього розуміння духовності значною мірою визначається тим, що необхідність опори в освітньому процесі на духовно–ментальний світ конкретної людини обґрунтовується досягненнями гуманістичної психології. Як показав Л. С. Виготський, психіка не відображає світ, а здійснює його своєрідне проціджування, суб'єктивно його трансформує на користь людини, даючи їй таким чином можливість діяти у власній системі знанієво–ціннісних координат. Виділення нової духовно–ціннісної реальності у вигляді багатовимірного світу людини визначає аксіологічні засади освіти постнекласичного зразка. Зв'язок духовного світу людини та процесу входження її до світу, обґрунтовуючи сутність нової постнекласичної освіти, чітко визначив С. Л. Рубінштейн, який писав: «Особистість тим значніша, чим більша її сфера дії, той світ, у якому вона живе, і чим завершений цей останній, тим більш завершеною є вона сама» [4, с. 106]. Суб'єктивне, індивідуально духовно–ментальне засвоєння світу – це і є суть інновацій, які привносить постнекласична методологія у освіту, визначаючи її переорієнтацію від парадигми відображення людиною знань і цінностей до парадигми їх індивідуально–суб'єктного породження.

Одним з аспектів такої переорієнтації є використання просторових характеристик освітнього процесу. Для підкреслення особистісно–духовного виміру постнекласичної освіти велике значення має упровадження в наукові дослідження таких психологічних термінів як «значеннєве поле», «життєвий простір», «трансуб'єктний простір» тощо. У свою чергу особистісне начало стало основним виміром і таких педагогічних та філософсько–освітніх термінів як «освітній простір», «соціокультурний простір», «інформаційно–медійний простір», «віртуальний освітній простір» тощо, які широко використовуються для дослідження освіти у межах постнекласичної методології. У межах постнекласичного розуміння освіти духовно–просторовий вимір становлення людини почав активно впливати на визначення її цілей і змісту, відкриваючи можливості для аналізу духовних феноменів у межах багатовимірного світу людини.

Таким чином, духовно–суб'єктна та духовно–просторова атрибутивність постнекласичних підходів в освіті орієнтує на якісно нову її ціль – особистість, яка має мотивацію та здатність до самобудування та самозміни, саморозвитку та духовного вдосконалення. Досягнення цієї цілі можливе лише тоді, коли саме особистість визначає власну траєкторію освіти та розвитку, вибираючи лише значимі тільки для неї елементи освіти, які відповідають ціннісно–значеннєвим сенсам її буттєвого світу і внаслідок цього є значимими особисто для неї, органічно вплітаючись у процес самобудування. Саме в результаті духовно–суб'єктного пізнання й осмислення світу людина здатна знаходити нові мірності власного розвитку, створюючи власний освітній процес і на цій основі – власний духовний

світ, трансформуючи соціокультурно–освітній простір розвитку взагалі у простір свого власного становлення.

Відтак у цілому в науковій літературі проблематику духовності в постнекласичній освіті дослідники пов'язують з питаннями цілепокладання та вибору ціннісних орієнтирів освітнього розвитку. Наприклад, відомий російський дослідник Хуторський веде мову про ідеологію в освіті як про «систему поглядів, що реалізують ідею, яка вибирається в якості пріоритетної для дослідження, опису, проектування й організації освіти» [5]. Актуалізація проблематики духовності для постнекласичної освіти, на його думку, відбувається саме у зв'язку з домінуванням у її ціннісних засадах ідеї людиновідповідності.

Ідеї та принципи людиновідповідності на сьогодні знаходять усе більшого поширення, поступово інтегруючи найбільш актуальні складові ідей культуровідповідності, природовідповідності, соціовідповідності, компетентнісної освіти індивідуально–орієнтованого підходу в освіті та інших добре розроблених у межах класичної та некласичної моделей освіти підходів. Інтегруюча роль людиновідповідної орієнтації стосовно їх спадку у межах постнекласичної освіти пояснюється тим, що саме даний концепт представляє собою найбільш сучасний варіант гуманістичної традиції в освітній діяльності.

У відповідності з моделлю людиновідповідності основне завдання постнекласичної освіти полягає у виявленні, розкритті та реалізації як в освітньому процесі, так і у власному буттєвому просторі особистісного потенціалу розвитку кожної людини. Відтак метою освітньої діяльності є створення умов для того, щоб кожен освітній суб'єкт реалізував свою місію як людини, актуалізувавши у власному житті сенс власного існування і відповідні йому цілі власної освіти. Багато дослідників, виходячи з розуміння особистості як насамперед духовної істоти, намагаються визначити і узагальнені цілі освітньої діяльності постнекласичного зразка, такі як здатність до співпереживання, готовність до вільного гуманістично орієнтованого вибору та відповідальних дій, самоповага до себе та повага до інших, відкритість для інших цінностей, здатність сприймати та змінювати світ, виходячи з консенсусу власних та загальнолюдських цінностей тощо.

У орієнтації на необмеженість саморозвитку людини як духовної істоти полягають і практично необмежені можливості для саморозвитку постнекласичної освіти. Однак реалізація вказаних можливостей вимагає у досліджуваній царині радикальних духовно орієнтованих трансформацій, оскільки «постнекласична культурна ситуація диктує нові соціальні вимоги до системи освіти» [3, с. 32]. Як впливає із наявних досліджень, освіта у контексті постнекласичних завдань формування духовності має бути трансформована як мінімум у двох аспектах. По–перше, освітній процес має відійти від принципу трансляції виключно об'єктивних, фундаментальних законів природи і ігнорування суб'єктивної сторони духовного життя людини як феноменів, що суперечать науці. По–друге, в освітній діяльності потрібно відійти від орієнтації на цінності, знання й навички, які виходять із загальноприйнятого на даний момент розуміння істини чи правильності. Це ж стосується й особистісних компетенцій, які абсолютно не змінюють формалізовану структуру бездуховного та депersonалізованого знання, яке транслюється сучасною освітою.

Одним з найбільш популярних аспектів постнекласичних досліджень духовності людини є аналіз гуманістично–ноосферного виміру проблеми, у межах якого духовний світ людини інтерпретується як основа характерного для постмодерного суспільства розуміння перспектив розвитку цивілізації. Відтак у сферу проблемного поля аналізу духовності як постмодерного феномену і постнекласичної освіти як транслятора ноосферних духовних цінностей входять такі аспекти як скорочення антропогенного впливу на природне та соціокультурне середовище, орієнтація суспільства на самовідновлювані процеси, поєднання екоцентричних та гуманоцентричних цінностей тощо.

Аналіз наукової літератури показує, що у межах ноосферних постнекласичних досліджень духовності в освіті акцентуються ті її нові якості, які пов'язані з утвердженням цінностей загальнопланетарної єдності; максимізації духовно–інтелектуального чинника еволюції суспільства та коеволюційних процесів, поєднання цінностей індивідів та суспільства у процесі ноосферних трансформацій постіндустріальної цивілізації. Дослідники підкреслюють, що саме духовність лежить у основі формування нового гуманістично–ноосферного світогляду, і на постнекласичному етапі розвитку уявлень про духовний світ особистості в теоретико–методологічні принципи його дослідження доцільно включити адекватні новому світогляду нові інтегративні методологічні підходи – синергетику, нанонауку, глобальну етику тощо. Вважається, що це дозволить узгодити становлення постмодерних духовних цінностей з потребами розвитку людини та суспільства і забезпечити реалізацію таких постмодерних етичних принципів як коеволюційний розвиток, не насилля, толерантність, інтеграція культур тощо.

Особливе значення для постнекласичних наукових розвідок у царині духовності, виходячи зі специфіки її інтерпретації як освітнього феномену, має екоософський напрям досліджень. Екоцентризм у науці та системі цінностей загалом можна вважати однією з основ постнекласичної парадигми, а різноманітні напрями досліджень у системі взаємодії людина–природа представляють постнекласичне знання у найбільш розгорнутому вигляді. Причина цього у представленні людини як частини природи, тобто об'єкта та процесу пізнання, що забезпечує практично ідеальну модель реалізації постнекласичного принципу подолання межі між об'єктом і суб'єктом пізнання, за рахунок чого досягається ґносеологічне та онтологічне поєднання людини та Всесвіту.

Духовно–освітній аспект досліджень у царині еколого–етичної трансформації духовності постнекласичного зразка є надзвичайно важливим, оскільки саме освіта забезпечує становлення адекватної таким змінам системи цінностей. Значна частина наукових розвідок у цій царині якраз і присвячена концептуалізації теоретичних положень та формуванню методологічних засад практичної переорієнтації екологічних освіти та виховання на формування відповідних екоцентричних цінностей на основі набуття суб'єктами освіти екологічних знань та формування їх сенсожиттєвих пріоритетів ноосферного характеру, становлення таких складових духовності як екологічний світогляд та ноосферне мислення.

На нашу думку, у екоософському напрямі аналізу постнекласичної духовності в освіті найбільше значення мають кілька концептуальних підходів. По–перше,

це відродження кордологічних традицій вітчизняної філософсько–освітньої думки, за рахунок чого у межах еколого–духовних цінностей забезпечується людиновимірність освітнього процесу в аспекті врахування традицій та історичних основ формування духовного світу особистості. Екофільність українського етносу, яка традиційно реалізовувалася через ідеї кордоцентризму, у наш час є основою такої складової постнекласичної духовності, як кордологізм.

По–друге, це формування екоософії як теоретико–методологічної основи обґрунтування екосистемних цінностей на основі засад постнекласичного наукового дискурсу. Екоософія сьогодні відіграє роль світоглядних засад вирішення глобальних екологічних проблем, орієнтуючи на трансформацію діяльності людини в екодіяльність на основі формування постнекласичних духовно–екологічних цінностей. У межах екоософії формується новий глобальний природно–суб'єктний контекст взаємодії людини та природи, що забезпечує зближення суб'єкта, об'єкта, засобів і методів дослідження духовних проблем.

По–третє, це визначення структури духовно–екологічних цінностей постнекласичного зразка через розробку узагальнюючих концептів, таких як, екорозвиток, концепція сталого розвитку, глобальна екологія, глибинна екологія, екодіяльність екологічна свідомість тощо. Цінність екологічної складової освіти полягає у тому, що вона завжди містить духовно–етичну складову, а еколого–духовні цінності характеризуються як антропологічні в силу того, що відносяться людиновимірних систем і ґрунтуються на розумінні природи як об'єкта, наділеного властивостями суб'єкта.

По–четверте, це філософсько–концептуальне обґрунтування конкретних механізмів упровадження духовно–екологічної складової постсучасного освітнього процесу. Підвищену увагу вітчизняних та зарубіжних філософів освіти викликають, зокрема, такі постнекласичні підходи, як холистичний, тоталогічний та синергетичний [2].

Таким чином, саме у межах постнекласичного розуміння духовності відбувається процес набуття освітою своєї гуманістичної сутності у процесі переорієнтації на критерії людиновимірності та екзистенціальний вимір освітньої діяльності. У центр останньої переміщується духовний світ людини, а суб'єктність визначається як основна детермінанта освітнього процесу. У фокусі філософсько–освітнього дискурсу постнекласики знаходиться питання духовної суті людини, і постнекласична освіта через постулювання духовності як основного атрибуту людини – суб'єкта освітнього процесу – має відповісти на виклики інформаційно–глобального суспільства та пов'язані з ними проблеми духовного життя людини і суспільства.

Список використаних джерел

1. Архипова О. В. Идея образования в контексте постнеклассической парадигмы / О. В. Архипова, Ю. М. Шор // *Universum: Вестник Герценовского университета*. – 2013. – №4. – С.3–12.
2. Книш І. В. Гуманітарні та природничі науки в постнекласичній освіті [Електронний ресурс] / І. В. Книш // *Філософія науки: традиція та інновації*. – 2013. – №2. – С.25–33.
3. Михайлов Ф. Т. Образование и власть / Ф. Т. Михайлов // *Вопросы философии*. – 2003. – №4. – С.31–47.
4. Рубинштейн С. Л. Принципы творческой самостоятельности. (К философским основам современной педагогики) / С. Л. Рубинштейн // *Вопросы психологии*. – 1986. – №4. – С.98–116.
5. Хуторской А. В. Идеология человекообразности в образовании и педагогике [Електронний ресурс] / А. В. Хуторской // *Интернет–журнал «Эйдос»*. – 2010. – 23 апреля // <http://www.eidos.ru>

References

1. Arhipova O. V. Ideja obrazovanija v kontekste postneklassicheskoj paradigmy / O. V. Arhipova, Ju. M. Shor // Universum: Vestnik Gercenovskogo universiteta. – 2013. – №4. – S.3–12.
2. Knysh I. V. Gumanitarni ta pryrodnychi nauky v postneklasichnij osviti [Elektronnyj resurs] / I. V. Knysh // Filosofija nauky: tradycja ta innovacii'. – 2013. – №2. – S.25–33.
3. Mihajlov F. T. Obrazovanie i vlast' / F. T. Mihajlov // Voprosy filosofii. – 2003. – №4. – S.31–47.
4. Rubinshtejn S. L. Princip tvorcheskoj samodejatel'nosti. (K filosofskim osnovam sovremennoj pedagogiki) / S. L. Rubinshtejn // Voprosy psihologii. – 1986. – №4. – S.98–116.
5. Hutorskoj A. V. Ideologija chelovekosoobraznosti v obrazovanii i pedagogike [Elektronnyj resurs] / A. V. Hutorskoj // Internet-zhurnal «Jeidos». – 2010. – 23 aprelja // <http://www.eidos.ru>

Serednya V. G., Researcher, Department of Philosophy of Education, Dnipropetrovsk Regional Institute of Postgraduate Education (Ukraine, Dnepropetrovsk), yu_h@inbox.ru

Philosophical-educational principles of spiritual becoming as the basis of man dimensional goal-setting and postnonclassical education

In the article the problems of the new system of values and goal-setting postnonclassical education, based on the principle of domination of spiritual development priority, are considered. On the basis of systematic and synergetic methodology, combining the approaches of philosophy of education and pedagogy theory disclosed unexplored aspect of the problem, associated with the targeted impact of society on the educational environment for its transformation on the basis of human dimension principle. It is shown that the said principle is general methodological nature for purposes of forming postnonclassical education goals. It is grounded noosphere issues priority in the educational system of goal-setting.

Keywords: philosophy of education, postnonclassical education, spirituality, goal-setting in education, values, development, personality.

Середня В. Г., соискатель кафедры философии образования, Днепропетровский областной институт последипломного педагогического образования (Украина, Днепропетровск), yu_h@inbox.ru

Философско-образовательные основания становления духовности как основы человекомерного целеполагания постнеклассического образования

Рассмотрены проблемы становления новой системы ценностей и целеполагания постнеклассического образования, исходя из доминирования принципа приоритетности духовного развития человека. На основе использования системной и синергетической методологии, сочетания подходов философии образования и теории педагогики раскрыт малоисследованный аспект проблемы, связанный с целенаправленным воздействием общества на образовательную среду с целью ее трансформации на основе принципа человекомерности. Показано, что указанный принцип носит общеметодологический характер для формирования целей постнеклассического образования. Обосновано приоритетность ноосферной проблематики в системе образовательного целеполагания.

Ключевые слова: философия образования, постнеклассическое образование, духовность, целеполагание в образовании, ценности, развитие, личность.

* * *

УДК 314.156.(477)

Чуйкова О. В.,
кандидат філософських наук, доцент кафедри
філософії та біоетики, Одеський національний
медичний університет (Україна, Одеса),
mallena07@inbox.ru

**КОНЦЕПЦІЯ НЕЙРОБІОЛОГІЧНОЇ ОБУМОВЛЕНОСТІ
МОРАЛІ У МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ ЕТИКИ ТА ЕСТЕТИКИ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ (ПСИХОЛОГІВ ТА МЕДИКІВ)
МЕДИЧНИХ ВУЗІВ**

Викладання гуманітарних дисциплін у медичних вищах потребує особливого підходу. Ми використовуємо трансдисциплінарний метод поєднання етики та естетики з нейробіологічними ідеями Дамасіо, Голдберга, Сакса. Цей метод розкриває межі для появи нового типу знання, нових понять – наприклад, моральної сліпоты, моральної агнозії. Здоров'я або пошкодження певних ділянок мозку відповідає за моральність або аморальність людини. У разі систематичної аморальної поведінки ставиться діагноз моральної агнозії.

У разі, якщо суспільство не може правильно ставитися до уразливих людей з когнітивними порушеннями, наприклад, що виникають після травми або зважаючи на старий вік, або до пільгових категорій, те суспільство отримує діагноз моральної/соціальної сліпоты.

Трансдисциплінарне знання має древню філософську традицію. Сучасні нейробіологи Дамасіо, Голдбергер, Сакс джерелом для своїх концепцій нейробіологічної обумовленості моралі узяли філософські концепції Декарта і Спінози. Формування нової методики викладання етики і естетики в медичних вищах може базуватися на новаторських ідеях філософії, нейробіологічної обумовленості моралі індивідуальної і громадської.

Ключові слова: трансдисциплінарний метод, моральна агнозія, моральна сліпота, етика, нейробіологія, філософія, медицина.

Викладання етики та естетики у медичних вищах потребує враховувати специфіку професійного напрямку факультетів – медичного та психологічного, – це в свою чергу потребує особливого методичного підходу. Ми використовуємо трансдисциплінарний метод викладання як такий, що допомагає відтворити нове знання з поєднаних дисциплін гуманітарного та медичного напрямку. Для вказаній специфіки викладання є доцільним саме використання трансдисциплінарного поєднання філософії, етики та естетики, нейробіології. Таким чином, ми знайшли нейробіологічну обумовленість моралі в кожному конкретному випадку та загалом. В статті ми вказуємо на концептуальний підхід до викладання етики та естетики у медичних вузах.

У сучасній нейробіології актуальною та трендовою є концепція мозку, що відчуває. Саме таку концепцію Антоніо Дамасіо знаходить у роботі «Етика» філософа Бенедикта Спінози. Отже, протиставлення емоцій та розуму стало реліктовою ідеєю. Сучасні нейробіологи визначили частини головного мозку та шляхи, які необхідні для того, щоб відчувати емоції. Нове знання про природу емоцій та розуму, їх цілісне поєднання ми знаходимо у новітній концепції етики Спінози в епоху Нового часу та у знахідках сучасних нейробіологів, яке розвинуло наш погляд на природу людини. Дамасіо вважає, що людина не може знати, ким є насправді, якщо не розуміє технології діяльності мозку, які знаходяться у підвалинах почуттів та емоцій, зокрема, що саме є чинником емоцій, що призводить до появи почуттів, як саме вони впливають на наші рішення, соціальну поведінку, творчість, яким чином вони відповідають процесам еволюції. Водночас є важливим диференціювання емоцій та почуттів, тому що така різниця відкриває шлях для дослідження природи афекту, відкриває шлях для пояснення походження і змісту почуттів.

Нейробіологічні підвалини для етики дійсно існують, як стверджує Дамасіо, спираючись на відповідну концепцію Спінози, яку він виклав у «Етиці» у період Нового часу. Але надбанням сучасних нейробіологів є усвідомлення нового розуміння емоцій та почуттів, яке появляється з усвідомлення того, що моральна поведінка починається не з людей. В певних випадках нелюдські істоти поводяться таким чином, який можна порівняти з мораллю людей, незважаючи на відмінність намірів та цілей між людьми та нелюдськими істотами. Цікаво, що моральна поведінка – це емоційна поведінка, тобто співчуття, сором, обурення, домінування пихатості або підкорення. Як у випадку з культурою, моральній поведінці вчать у колективі, а потім ця засвоєна у колективі наука є інвестицією у формування моральної поведінки загалом. Тільки люди можуть кодифікувати та виокремлювати правила моральної поведінки. Тварини можуть вести себе таким чином, який схожий з моральним, але тільки у людей